

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Національний університет «Одеська юридична академія»
Факультет психології, політології та соціології
Кафедра психології

Кваліфікаційна робота –
бакалаврський дослідницький проєкт

053 «Психологія»

на тему:

ПСИХОЛОГІЧНІ ДЕТЕРМІНАНТИ САДИЗМУ

Виконала: здобувачка 4 курсу 1 групи

Галузь знань: 05 «Соціальні та
поведінкові науки»

Спеціальність 053 «Психологія»

Гілевич Вікторія Валеріївна

Керівник: д.юридич.наук, проф.

О.М. Цільмак

Рецензент: к.юридич.наук, доц.

О.М. Будяченко

Одеса – 2026

АНОТАЦІЯ

Гілевич В.В. Психологічні детермінанти садизму. Кваліфікаційна робота на здобуття освітнього ступеня – бакалавр; галузь знань: 05 «Соціальні та поведінкові науки», спеціальність 053 «Психологія». Національний університет «Одеська юридична академія». Одеса, 2026.

Кваліфікаційна робота присвячена дослідженню психологічних детермінант садизму як складного особистісного феномену. Актуальність теми зумовлена недостатньою вивченістю психологічних чинників формування садистичних тенденцій у загальній популяції, а також практичною потребою у розробці ефективних профілактичних та корекційних заходів у межах клінічної та юридичної психології.

Мета дослідження – дослідити психологічні детермінанти садизму та особливості їх прояву в структурі особистості.

У роботі проаналізовано психологічні підходи до вивчення садизму, зокрема психоаналітичні концепції, теорії агресії, концепцію «Темної тріади», а також дослідження у сфері емпатії та кримінальної психології. Визначено основні психологічні детермінанти садистичних тенденцій. Емпіричне дослідження проведено із застосуванням Short Sadistic Impulse Scale, опитувальника агресії Басса–Перрі і тесту емпатії (TEQ). Для обробки результатів використано кореляційний аналіз та коефіцієнт Спірмена.

За результатами дослідження встановлено характер взаємозв'язку між рівнем садизму, агресивністю та емпатією особистості. Розроблено практичні рекомендації щодо профілактики та психологічної корекції садистичних проявів.

Робота складається зі вступу, двох розділів, висновків, списку використаних джерел та додатків.

Ключові слова: садизм, психологічні детермінанти, агресія, емпатія, темна тріада, садистичні тенденції, психодіагностика, особистість.

ANNOTATION

Hilevych V.V. Psychological Determinants of Sadism. Bachelor's thesis; field of knowledge: 05 "Social and Behavioral Sciences", specialty 053 "Psychology". National University "Odessa Law Academy". Odesa, 2026.

The thesis investigates the psychological determinants of sadism as a complex personality phenomenon. The relevance of the topic is determined by the insufficient study of psychological factors contributing to sadistic tendencies in the general population, as well as the practical need to develop effective preventive and corrective measures within clinical and forensic psychology.

The aim of the study is to examine the psychological determinants of sadism and the specifics of their manifestation in personality structure.

The study analyses psychological approaches to sadism, including psychoanalytic concepts, theories of aggression, the Dark Triad concept, empathy research, and criminological psychology. The empirical study employed the Short Sadistic Impulse Scale, the Buss–Perry Aggression Questionnaire, and an empathy test (TEQ); Spearman's correlation analysis was applied for data processing.

The findings revealed the nature of the relationship between sadism, aggression, and empathy. Practical recommendations for the prevention and psychological correction of sadistic manifestations were developed.

The thesis consists of an introduction, two chapters, conclusions, a list of references, and appendices.

Keywords: sadism, psychological determinants, aggression, empathy, dark triad, sadistic tendencies, psychodiagnostics, personality.

ЗМІСТ

ВСТУП.....	5
РОЗДІЛ 1. ОРГАНІЗАЦІЯ ТА МЕТОДИ ДОСЛІДЖЕННЯ ПСИХОЛОГІЧНИХ ДЕТЕРМІНАНТ САДИЗМУ.....	14
1.1. Організація емпіричного дослідження.....	14
1.2. Психодіагностичний інструментарій дослідження. Методи математико- статистичної обробки результатів.....	15
1.3. Вибірка дослідження.....	19
РОЗДІЛ 2. АНАЛІЗ РЕЗУЛЬТАТІВ ДОСЛІДЖЕННЯ ПСИХОЛОГІЧНИХ ДЕТЕРМІНАНТ САДИЗМУ.....	21
2.1. Аналіз показників садистичних тенденцій у досліджуваних.....	21
2.2. Дослідження взаємозв'язку садизму з агресією та емпатією.....	25
2.3. Практичні рекомендації щодо профілактики та психологічної корекції садистичних проявів.....	31
ВИСНОВКИ.....	37
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	39
ДОДАТКИ.....	4

ВСТУП

Актуальність теми

Садизм як психологічний феномен залишається одним із найбільш складних і суперечливих явищ у сучасній психологічній науці. Інтерес до вивчення цього феномену зумовлений як його теоретичною значущістю для розуміння природи людської агресії та деструктивності, так і очевидною практичною необхідністю – у контексті профілактики насильства, судово-психологічної експертизи та психологічної корекції девіантної поведінки.

Актуальність дослідження психологічних детермінант садизму визначається кількома взаємопов'язаними чинниками. По-перше, зростанням кількості злочинів, пов'язаних із навмисним заподіянням болю і страждань іншим особам, що фіксується як у вітчизняній, так і в зарубіжній кримінальній статистиці. По-друге, недостатньою розробленістю психологічних механізмів формування садистичних тенденцій у загальній (не клінічній) популяції – більшість досліджень традиційно зосереджувалася на клінічних випадках, тоді як субклінічний садизм як стійка особистісна риса тривалий час залишався поза увагою дослідників. По-третє, активним розвитком концепції «Темної тетради» у зарубіжній психології, яка включає садизм поряд із нарцисизмом, макіавеллізмом та психопатією як самотійний конструкт, що вимагає окремого вивчення його детермінант [11].

В умовах сучасного українського суспільства, яке переживає наслідки збройного конфлікту та пов'язаного з ним зростання рівня насильства, дослідження психологічних чинників садизму набуває особливого значення для практики юридичної психології, пенітенціарної системи та психологічної реабілітації.

Окремої уваги заслуговує питання розмежування садизму як клінічного діагнозу та садизму як субклінічної особистісної риси. У клінічній психології та психіатрії садизм традиційно розглядається у контексті розладів особистості та парафілій, де критерієм є значне порушення соціального функціонування або наявність дистресу [24]. Однак сучасні дослідження переконливо демонструють, що садистичні тенденції помірного ступеня вираженості зустрічаються у загальній

популяції значно частіше, ніж вважалося раніше, і можуть суттєво впливати на поведінку людини у повсякденних соціальних ситуаціях – від прийняття рішень у конфліктних ситуаціях до схильності до кібербулінгу та інших форм агресії у цифровому середовищі [11; 30].

Не менш важливим є питання гендерних відмінностей у прояві садистичних тенденцій. Низка зарубіжних досліджень фіксує дещо вищі показники субклінічного садизму у чоловіків порівняно з жінками, хоча ці відмінності є помірними і не перекреслюють значущості індивідуальних відмінностей усередині кожної групи [11]. Вивчення цих відмінностей є важливим як для теоретичного осмислення природи садизму, так і для розробки диференційованих профілактичних стратегій.

Таким чином, актуальність теми зумовлена одночасно науковою потребою у глибшому розумінні психологічної структури садизму та практичною необхідністю у розробці ефективних інструментів його ранньої діагностики і корекції у загальній популяції.

Аналіз останніх досліджень і публікацій

Психоаналітичні концепції. Наукове осмислення садизму бере свій початок із праць Ріхарда фон Крафт-Ебінга, який у 1886 році в роботі «Psychopathia Sexualis» вперше описав садизм як сексуальну девіацію, пов'язану з отриманням задоволення від заподіяння болю іншій особі [22]. Зигмунд Фрейд розглядав садизм крізь призму теорії лібідо та концепції потягу до смерті (танатосу), вбачаючи у садизмі злиття еросу та деструктивного потягу, спрямованого назовні [16]. Карен Горні та Еріх Фромм запропонували соціально-психологічне трактування садизму: зокрема, Фромм у праці «Анатомія людської деструктивності» (1973) розмежував доброякісну агресію як біологічно адаптивний механізм та злоякісну агресію – садизм і некрофілію – як суто людські феномени, зумовлені соціальними та екзистенційними чинниками [4].

Сучасні підходи до розуміння садизму. У сучасній психології садизм розглядається як багатовимірний конструкт, що включає як сексуальний, так і

несексуальний (буденний) компоненти. Делрой Полхус та його колеги зробили вагомий внесок у вивчення субклінічного садизму, розробивши концепцію «Темної тетради» та відповідний психодіагностичний інструментарій [11]. Філіп Хайнд і Саймон Барон-Коен досліджували садизм у контексті теорії емпатії та системізації, розглядаючи його як крайній прояв дефіциту емпатії [7]. Кевін Даттон у роботі «Мудрість психопатів» (2012) звернув увагу на адаптивні функції рис темної тріади в певних соціальних контекстах, що поставило питання про ситуативну варіабельність садистичних проявів [15].

Важливим напрямом сучасних досліджень є розмежування садизму як стійкої особистісної риси та садистичної поведінки як ситуативної реакції. Ерін Бакелс зі співавторами (2013) розробили Short Sadistic Impulse Scale – валідний інструмент для вимірювання субклінічного садизму в загальній популяції, що відкрило можливості для масштабних емпіричних досліджень [26].

Важливим теоретичним питанням є також співвідношення садизму з агресивністю як ширшим конструктом. Агресивність у загальному розумінні є схильністю до заподіяння шкоди іншим і може мати різну мотиваційну основу – захист, помста, досягнення соціального домінування тощо. Садизм, натомість, є вузьким конструктом: він передбачає саме отримання задоволення від страждання іншої особи як самоцілі, а не як засобу досягнення іншого результату [7; 31]. Ця відмінність є принципово важливою як для теоретичного розуміння феномену, так і для його практичної діагностики.

Дослідники також звертають увагу на роль ситуативних чинників у прояві садистичних тенденцій. Навіть особи з відносно низькими базовими показниками садизму можуть демонструвати садистичну поведінку в умовах знеособлення, анонімності або за наявності соціальних норм, що санкціонують насильство. Цей феномен добре задокументований у контексті досліджень групової агресії, кібербулінгу та поведінки у ситуаціях деіндивідуалізації [11]. Таким чином, садизм слід розглядати не лише як стійку рису, а й як динамічну схильність, реалізація якої залежить від взаємодії особистісних і ситуативних чинників.

Окремим напрямом досліджень є вивчення нейропсихологічних основ садизму. Низка досліджень свідчить про те, що особи з вираженими садистичними тенденціями демонструють специфічні особливості обробки емоційної інформації – зокрема, підвищену активацію систем винагороди у відповідь на стимули, пов'язані з болем або дистресом інших [7]. Ці дані узгоджуються з нейровізуалізаційними дослідженнями емпатії, які показують, що здатність до афективного відгуку на чужий біль пов'язана з активацією тих самих нейронних систем, що задіяні у власному болісному досвіді. Дефіцит цих реакцій може бути одним із нейробіологічних механізмів, що лежать в основі садистичних тенденцій [7; 13].

Дослідження агресії. Зв'язок між садизмом та агресією є одним із центральних питань у психології деструктивності. Арнольд Басс та Марк Перрі (1992) розробили опитувальник агресії, що виокремлює чотири компоненти агресивності: фізичну агресію, вербальну агресію, гнів та ворожість [12]. Подальші дослідження показали, що садизм корелює передусім із фізичною агресією та ворожістю, тоді як зв'язок із вербальною агресією є менш вираженим [30]. Леонард Берковіц у теорії когнітивно-неоасоціативної агресії обґрунтував роль негативних афективних станів у запуску агресивних реакцій, що частково пояснює механізми садистичної поведінки в ситуаціях фрустрації [9].

Принципово важливим є розмежування реактивної та проактивної агресії: садизм традиційно пов'язують із проактивною (інструментальною) агресією, спрямованою на досягнення задоволення від страждання жертви, а не на усунення загрози [31].

Концепція «Темної тріади». Концепція «Темної тріади», запропонована Полхусом і Вільямсом (2002), об'єднує три особистісні конструкти – нарцисизм, макіавеллізм та психопатію, – які попри певні відмінності мають спільне ядро: схильність до маніпуляцій, знижений рівень емпатії та байдужість до інших [28]. Пізніше Бакелс, Полхус та Стерн (2014) запропонували розширену концепцію «Темної тетради», включивши до неї садизм як самостійний конструкт, що не зводиться до психопатії чи інших компонентів тріади [11]. Встановлено, що садизм

має найбільш виражені кореляції з психопатією, хоча й зберігає власну пояснювальну силу щодо ряду поведінкових показників навіть після статистичного контролю інших «темних» рис [13].

Дослідження емпатії. Зниження емпатії розглядається в літературі як один із ключових психологічних механізмів, що уможливорює садистичну поведінку. Саймон Барон-Коен у праці «Науки про зло» (2011) запропонував концепцію «нульової емпатії» як психологічної основи жорстокості [6]. Подальші дослідження показали, що особи з садистичними тенденціями демонструють специфічний дефіцит саме афективної емпатії при відносній збереженості когнітивної [7]. Це означає, що вони здатні розуміти емоційний стан жертви, однак не переживають відповідного емоційного відгуку – і саме це робить можливим свідоме заподіяння страждань. Для вимірювання афективної емпатії у загальній популяції широко застосовується Toronto Empathy Questionnaire (TEQ), розроблений Спренгом та колегами (2009), який орієнтований саме на здатність людини емоційно відгукуватися на стан інших [33].

Дослідження Перссона та колег показали, що особи з високим рівнем садизму демонструють не просто відсутність співчуття, а й позитивний афективний відгук на страждання інших, що принципово відрізняє садизм від психопатії, де переважає емоційна байдужість [29].

Важливим аспектом є також питання про те, чи є дефіцит емпатії причиною садистичних тенденцій чи їх наслідком. Сучасні дослідження схилиються до думки про двосторонній характер цього зв'язку: низька афективна емпатія знижує психологічний бар'єр для заподіяння болю, водночас регулярне переживання задоволення від чужих страждань поступово послаблює здатність до емпатійного відгуку через механізми емоційного звикання [7; 6]. Цей аспект є принципово важливим для розуміння динаміки садистичних тенденцій і має безпосередні імплікації для розробки корекційних програм: втручання на ранніх стадіях формування садистичних установок є значно ефективнішим, ніж робота із вже усталеними патернами поведінки.

Слід також зазначити, що низька афективна емпатія не є ознакою виключно патологічних станів. Дослідження показують, що рівень емпатії варіює в широкому діапазоні в загальній популяції і перебуває під впливом як генетичних, так і середовищних чинників – раннього досвіду прив'язаності, стилю батьківського виховання, пережитої травми тощо [26; 28]. Це означає, що знижена емпатія у поєднанні з іншими чинниками ризику – підвищеною агресивністю, схильністю до гніву, специфічними когнітивними установками – може формувати психологічне підґрунтя для розвитку садистичних тенденцій у осіб без виражених психопатологічних порушень.

Кримінально-психологічні аспекти. У юридичній психології садизм традиційно вивчається у контексті серійних злочинів та злочинів проти особистості. Роберт Гейр, автор «Переліку психопатії» (PCL-R), дослідив співвідношення психопатії та садизму у засуджених, встановивши, що садизм є предиктором рецидиву насильницьких злочинів навіть після контролю загального рівня психопатії [19]. Вернер Мюллер-Ісберт та колеги вивчали профілі особистості осіб, засуджених за злочини з елементами садизму, і виявили характерне поєднання підвищеної агресивності, зниженої емпатії та специфічних когнітивних викривлень щодо жертви [24].

В українському контексті кримінально-психологічні аспекти садизму досліджувалися у працях О.М. Цільмак, яка розглядала психологічні особливості злочинців із садистичними тенденціями в системі судово-психологічної експертизи [5].

Окремої уваги заслуговує питання про взаємозв'язок садизму з насильством у цифровому просторі. З поширенням інтернет-комунікацій дослідники фіксують специфічну форму прояву садистичних тенденцій – так званий «тролінг» та кібербулінг, що характеризуються навмисним заподіянням психологічного болю іншим особам через анонімні онлайн-канали. Дослідження засвідчують значущі кореляції між рівнем садизму та схильністю до тролінгу, що відкриває нові напрями для прикладних досліджень у галузі кіберпсихології та медіапсихології [11; 30].

У контексті юридичної психології принципово важливим є питання диференційної діагностики садизму та суміжних станів – психопатії, антисоціального розладу особистості, нарцисизму. Незважаючи на часткове перекривання цих конструктів, кожен із них має специфічну мотиваційну структуру: психопат байдужий до болю інших, нарцис використовує приниження як інструмент самоствердження, тоді як садист отримує безпосереднє задоволення саме від самого факту страждання жертви [13; 24]. Ця відмінність має суттєве значення для оцінки ризику рецидиву та розробки індивідуалізованих програм психологічної реабілітації в умовах пенітенціарної системи.

Важливим кроком у напрямі стандартизації клінічної оцінки садизму є включення садистичного розладу особистості до альтернативної моделі розладів особистості DSM-5, що відкриває нові можливості для систематичного вивчення цього феномену в клінічній практиці та судово-психологічній експертизі.

Невирішені аспекти проблеми. Попри значний масив зарубіжних досліджень, низка питань залишається недостатньо вивченою. По-перше, більшість емпіричних досліджень проведено на англomовних вибірках, що обмежує можливості узагальнення результатів на українську популяцію. По-друге, механізми взаємозв'язку між садизмом, специфічними компонентами агресії (за Бассом–Перрі) та афективною емпатією (за TEQ) потребують подальшого уточнення. По-третє, практично відсутні вітчизняні дослідження субклінічного садизму в загальній популяції із застосуванням стандартизованого інструментарію. Саме на заповнення цих прогалів і спрямована дана кваліфікаційна робота.

Мета і завдання дослідження

Мета дослідження – дослідити психологічні детермінанти садизму та особливості їх прояву в структурі особистості.

Відповідно до мети визначено такі **завдання дослідження**:

1. Проаналізувати сучасні психологічні підходи до вивчення садизму.
2. Визначити основні психологічні детермінанти садистичних тенденцій.
3. Дослідити взаємозв'язок між рівнем садизму, агресії та емпатії.

4. Провести емпіричне дослідження психологічних особливостей осіб із садистичними тенденціями.
5. Розробити практичні рекомендації щодо профілактики садистичних проявів.

Об'єкт та предмет дослідження

Об'єкт дослідження – явище садизму особистості.

Предмет дослідження – психологічні детермінанти формування садистичних тенденцій особистості.

Методи дослідження

Для досягнення поставленої мети та вирішення завдань дослідження використано комплекс методів:

Теоретичні методи: теоретичний аналіз наукової літератури з проблеми садизму, агресії та емпатії; узагальнення та систематизація наявних наукових підходів і концепцій.

Емпіричні методи: психодіагностичне тестування із застосуванням таких методик: Short Sadistic Impulse Scale (SSIS) – для вимірювання рівня садистичних тенденцій [11]; опитувальник агресії Басса–Перрі (BPAQ) – для діагностики форм та рівнів агресивності [12]; Toronto Empathy Questionnaire (TEQ) – для визначення рівня емпатійності досліджуваних [33].

Методи математико-статистичної обробки: кореляційний аналіз із використанням коефіцієнта рангової кореляції Спірмена для встановлення взаємозв'язків між досліджуваними показниками.

Практичне значення одержаних результатів

Результати дослідження можуть бути використані у практичній діяльності психологів у таких сферах: судово-психологічна експертиза при оцінці особистості підекспертних із ознаками агресивно-садистичної поведінки; пенітенціарна психологія при складанні психологічних профілів засуджених за насильницькі

злочини; профілактична робота психологів закладів освіти, спрямована на раннє виявлення осіб із садистичними тенденціями; психологічне консультування та корекція девіантної поведінки.

Розроблені практичні рекомендації можуть бути впроваджені у роботу психологічних служб закладів вищої освіти, центрів психологічної допомоги та установ виконання покарань.

Структура та обсяг роботи

Кваліфікаційна робота складається зі вступу, двох розділів, висновків, списку використаних джерел та додатків. Загальний обсяг роботи становить 38 сторінок. Список використаних джерел включає 34 найменування. Робота містить 4 додатки.

РОЗДІЛ 1

ОРГАНІЗАЦІЯ ТА МЕТОДИ ДОСЛІДЖЕННЯ ПСИХОЛОГІЧНИХ ДЕТЕРМІНАНТ САДИЗМУ

1.1. Організація емпіричного дослідження

Емпіричне дослідження психологічних детермінант садизму було організоване та проведене відповідно до основних принципів наукового психологічного дослідження: системності, об'єктивності, валідності та етичності. Дотримання зазначених принципів забезпечило надійність отриманих результатів та можливість їх наукової інтерпретації.

База дослідження. Дослідження проводилося серед осіб із найближчого соціального оточення дослідника – друзів та знайомих різного віку та соціального статусу. Такий підхід до формування вибірки є прийнятним у дослідженнях субклінічних особистісних рис у загальній популяції та широко застосовується у психологічних дослідженнях, де залучення клінічної або інституційної бази не є необхідним [10; 26]. Перевагою такого підходу є висока готовність учасників до щироного заповнення методик, що є особливо важливим при дослідженні соціально чутливих рис, до яких належить садизм.

Умови проведення. Дослідження проводилося в добровільному порядку з дотриманням принципу інформованої згоди: усі учасники були попередньо ознайомлені з метою дослідження в загальних рисах, отримали гарантії анонімності та конфіденційності результатів. Зразок форми інформованої згоди для учасників наведено у Додатку Г. Анонімність є принципово важливою умовою при вивченні соціально чутливих рис особистості, оскільки усвідомлення можливої ідентифікації може спотворювати відповіді респондентів [7]. Збір даних здійснювався в онлайн-форматі за допомогою платформи Google Forms, що забезпечило зручність участі для респондентів, стандартизованість процедури та автоматизацію первинного збору даних. Онлайн-формат тестування є широко визнаним у сучасній психологічній науці та не впливає негативно на психометричні

характеристики стандартизованих методик [11]. Середня тривалість заповнення діагностичного пакету становила 20–30 хвилин.

Етапи дослідження. Дослідження включало такі послідовні етапи:

Перший етап – підготовчий. На цьому етапі здійснювався теоретичний аналіз наукової літератури з проблеми садизму, агресії та емпатії; формулювалися мета, завдання, об'єкт і предмет дослідження; відбувався добір та обґрунтування психодіагностичного інструментарію; розроблявся дизайн емпіричного дослідження; формувалася онлайн-опитувальник на платформі Google Forms.

Другий етап – діагностичний. На цьому етапі проводилося безпосереднє психодіагностичне обстеження учасників із застосуванням обраних методик в онлайн-форматі; здійснювався збір первинних даних; формувалася база даних для подальшого статистичного аналізу.

Третій етап – аналітичний. Цей етап включав кількісну та якісну обробку отриманих даних із застосуванням методів математичної статистики; проведення кореляційного аналізу; інтерпретацію результатів та формулювання висновків.

Четвертий етап – практичний. На завершальному етапі розроблялися практичні рекомендації щодо профілактики та корекції садистичних проявів на основі отриманих емпіричних даних; оформлювався текст кваліфікаційної роботи.

Фактологічним підтвердженням актуальності досліджуваної проблеми слугують дані зарубіжних досліджень, які свідчать про те, що субклінічний садизм виявляється у значної частини загальної популяції та корелює з низкою соціально небезпечних форм поведінки – від кібербулінгу до фізичної агресії [11; 30]. В українському контексті подібні систематичні дослідження є поодинокими, що додатково підкреслює необхідність проведення даного дослідження.

1.2. Психодіагностичний інструментарій дослідження. Методи математико-статистичної обробки результатів

Добір психодіагностичного інструментарію здійснювався відповідно до таких критеріїв: відповідність методики меті та завданням дослідження; наявність даних про надійність та валідність; можливість застосування в загальній (не

клінічній) популяції; взаємодоповнюваність методик у межах єдиного діагностичного пакету. На підставі зазначених критеріїв було обрано три психодіагностичні інструменти.

Short Sadistic Impulse Scale (SSIS)

Short Sadistic Impulse Scale (Коротка шкала садистичних імпульсів) розроблена О'Мірою, Дейвісом та Хаммондом (2011) як інструмент для вимірювання субклінічного садизму в загальній популяції [26]. Методика містить 10 тверджень, що описують схильність до отримання задоволення від заподіяння болю, страждань або приниження іншим людям. Відповіді фіксуються за 5-бальною шкалою Лайкерта (від «абсолютно не згоден» до «абсолютно згоден»). Загальний бал є сумою відповідей і варіює від 10 до 50: вищий показник відповідає вищому рівню садистичних тенденцій. Бланк методики наведено у Додатку А.

Методика продемонструвала задовільні психометричні характеристики: внутрішня узгодженість (α Кронбаха = 0,81), конвергентна валідність підтверджена кореляціями з іншими показниками агресії та деструктивності [26]. SSIS є однією з найбільш широко вживаних методик для дослідження садизму в загальній популяції і дозволяє вимірювати садизм як стійку особистісну рису, а не лише клінічний симптом.

Обґрунтування вибору: SSIS є стандартизованим і психометрично валідним інструментом для вимірювання субклінічного садизму, що робить її оптимальним вибором для дослідження садистичних тенденцій у невибіркової групі дорослих осіб. Методика неодноразово застосовувалася у міжнародних дослідженнях, що забезпечує можливість порівняння результатів [11; 10].

Опитувальник агресії Басса–Перрі (Buss-Perry Aggression Questionnaire, BPAQ)

Опитувальник агресії Басса–Перрі розроблений Арнольдом Бассом та Марком Перрі у 1992 році як удосконалена та психометрично обґрунтована версія більш раннього інструменту діагностики агресивності [12]. Скорочена версія методики містить 24 твердження і охоплює чотири виміри агресії:

- фізична агресія – схильність до використання фізичної сили проти інших осіб (7 тверджень);
- вербальна агресія – схильність до вираження негативних почуттів та намірів через словесні реакції (5 тверджень);
- гнів – емоційний компонент агресивності, що відображає збудження та імпульсивність (6 тверджень);
- ворожість – когнітивний компонент агресивності, що включає почуття несправедливості та недовіру до оточуючих (6 тверджень).

Відповіді фіксуються за 5-бальною шкалою Лайкерта. Окрім чотирьох субшкал, обчислюється загальний індекс агресивності. Скорочена версія методики демонструє задовільні показники внутрішньої узгодженості та валідності, що підтверджено результатами сучасних психометричних досліджень [12]. Бланк методики наведено у Додатку Б.

Обґрунтування вибору: опитувальник Басса–Перрі є одним із найбільш психометрично обґрунтованих і широко вживаних у світовій практиці інструментів діагностики агресивності. Порівняно з більш ранньою версією Басса–Даркі, він має кращі психометричні характеристики та чіткішу факторну структуру [12]. Диференціація агресії на чотири компоненти є принципово важливою для даного дослідження, оскільки зарубіжні дані свідчать про специфічний характер зв'язку садизму з окремими формами агресії – передусім із фізичною агресією та ворожістю [9; 30].

Toronto Empathy Questionnaire (TEQ)

Toronto Empathy Questionnaire розроблений Спренгом, Маккінноном, Філіпсом та Вреде (2009) як короткий і психометрично валідний інструмент для вимірювання емпатії як переважно афективного конструкту [33]. Методика містить 16 тверджень, що відображають здатність людини розуміти та розділяти емоційний стан інших. Відповіді фіксуються за 5-бальною шкалою Лайкерта (від «ніколи» до «завжди»). Результатом є єдиний загальний показник емпатії: вищий бал відповідає вищому рівню емпатійності. Бланк методики наведено у Додатку В.

TEQ демонструє високу внутрішню узгодженість (α Кронбаха = 0,85), задовільну конвергентну валідність (значущі кореляції з іншими валідизованими інструментами вимірювання емпатії) та дискримінантну валідність [33]. Методика є однофакторною, що спрощує інтерпретацію результатів та робить її зручною для застосування в дослідженнях, де емпатія розглядається як єдина узагальнена змінна.

Обґрунтування вибору: TEQ обрано з огляду на його стислість (16 тверджень), що є перевагою при онлайн-форматі тестування та зниженні ризику втоми респондентів. Методика орієнтована передусім на афективний компонент емпатії – здатність емоційно відгукуватися на стан інших, – що є центральним для даного дослідження, оскільки сучасні дані вказують на дефіцит саме афективної емпатії як ключовий механізм садистичної поведінки [6; 7]. TEQ широко застосовується у зарубіжних дослідженнях особистісних рис, пов'язаних із деструктивністю та антисоціальною поведінкою.

Методи математико-статистичної обробки результатів

Для обробки отриманих емпіричних даних використовувалися такі методи математичної статистики:

Описова статистика – обчислення середніх значень, стандартних відхилень, мінімальних та максимальних показників за кожною шкалою; розподіл досліджуваних за рівнями досліджуваних ознак.

Кореляційний аналіз із використанням коефіцієнта рангової кореляції Спірмена – для встановлення статистично значущих взаємозв'язків між показниками садизму (SSIS), компонентами агресії (BPAQ) та рівнем емпатії (TEQ). Коефіцієнт Спірмена обрано як непараметричний метод, що є доцільним при роботі з даними, нормальність розподілу яких не може бути гарантована у вибірках помірного розміру [34].

Порівняльний аналіз – порівняння показників досліджуваних із різним рівнем садистичних тенденцій (низький, середній, високий) за показниками агресії та емпатії з метою виявлення відмінностей між групами.

Первинні дані були отримані автоматично через платформу Google Forms у форматі електронної таблиці, що забезпечило точність та повноту фіксації відповідей. Подальша статистична обробка здійснювалася за допомогою програмного забезпечення SPSS Statistics.

1.3. Вибірка дослідження

Вибірку дослідження склали дорослі особи з соціального оточення дослідника – друзі та знайомі. Загальна кількість учасників дослідження становила 52 особи. Вибірка формувалася за принципом добровільності та доступності, що є прийнятним підходом для досліджень у загальній популяції [10].

Характеристика вибірки за статтю. У дослідженні взяли участь 30 жінок (57,7%) та 22 чоловіків (42,3%).

Характеристика вибірки за віком. Вік учасників варіював від 15 до 41+ років, середній вік становив 27,6 років ($SD = 6,5$). Вибірка репрезентує групу молодих дорослих – період, який у психологічній літературі розглядається як час стабілізації стійких особистісних рис [10].

Критерії включення до вибірки:

- вік від 15 років (для неповнолітніх учасників обов'язковою умовою була згода батьків або законних представників на участь у дослідженні);
- добровільна участь у дослідженні;
- повне заповнення всіх діагностичних методик.

Форму інформованої згоди для учасників різних вікових груп наведено у Додатку Г.

Критерії виключення:

- неповне заповнення хоча б однієї з методик;
- очевидно невалідні відповіді (наприклад, заповнення за принципом однакових відповідей на всі твердження).

Необхідно враховувати обмеженість даного підходу до формування вибірки: результати, отримані на вибірці із соціального оточення дослідника, можуть мати певну однорідність за соціально-демографічними характеристиками, що слід брати

до уваги при узагальненні висновків. Водночас для дослідження субклінічних особистісних рис у загальній популяції такий підхід є цілком прийнятним і широко застосовується у психологічних дослідженнях [26].

Висновки до Розділу 1

У першому розділі представлено методологічну основу та організацію емпіричного дослідження психологічних детермінант садизму. Визначено базу, умови та поетапний план проведення дослідження. Обґрунтовано вибір трьох психодіагностичних методик: Short Sadistic Impulse Scale для вимірювання садистичних тенденцій, опитувальника агресії Басса–Перрі для діагностики форм агресивності та Toronto Empathy Questionnaire для оцінки рівня емпатії. Описано методи математико-статистичної обробки даних, зокрема кореляційний аналіз із використанням коефіцієнта Спірмена. Охарактеризовано вибірку дослідження та обґрунтовано критерії її формування. Сукупність обраних методів та інструментів відповідає меті та завданням дослідження і забезпечує можливість отримання надійних та валідних результатів.

РОЗДІЛ 2

АНАЛІЗ РЕЗУЛЬТАТІВ ДОСЛІДЖЕННЯ ПСИХОЛОГІЧНИХ ДЕТЕРМІНАНТ САДИЗМУ

2.1. Аналіз показників садистичних тенденцій у досліджуваних

Емпіричне дослідження психологічних детермінант садизму було проведено на вибірці з 52 осіб із соціального оточення дослідника. Загальна характеристика вибірки за статтю та віком подана у таблиці 2.1.

Таблиця 2.1 *Розподіл вибірки за статтю та віком*

Показник	Абсолютна кількість (n)	Відсоток (%)
Стать		
Жінки	30	57,7
Чоловіки	22	42,3
Вік		
15 – 20 років	2	3,8
21 – 25 років	24	46,2
26 – 30 років	14	26,9
31 – 40 років	9	17,3
41 і більше	3	5,8
Разом	52	100

Як видно з таблиці 2.1, у дослідженні взяли участь переважно жінки (57,7%) та особи вікової групи 21–25 років (46,2%), що є характерним для вибірок із соціального оточення дослідника молодого дорослого віку. Другою за величиною віковою групою є 26–30 років (26,9%). Особи старших вікових груп (31–40 і 41+) представлені меншою мірою і становлять сукупно 23,1% вибірки.

Результати Short Sadistic Impulse Scale (SSIS)

Для оцінки рівня садистичних тенденцій усі учасники заповнили Short Sadistic Impulse Scale. Теоретичний діапазон балів шкали становить від 10 до 50 балів, де вищий показник свідчить про вираженіші садистичні тенденції. Зворотне кодування було застосовано до твердження № 4 («Я б ніколи навмисно не завдав(ла) нікому болю»), що відповідає стандартній процедурі підрахунку балів методики [26].

Показники описової статистики за шкалою SSIS подано у таблиці 2.2.

Таблиця 2.2 *Описова статистика показників SSIS у вибірці (n=52)*

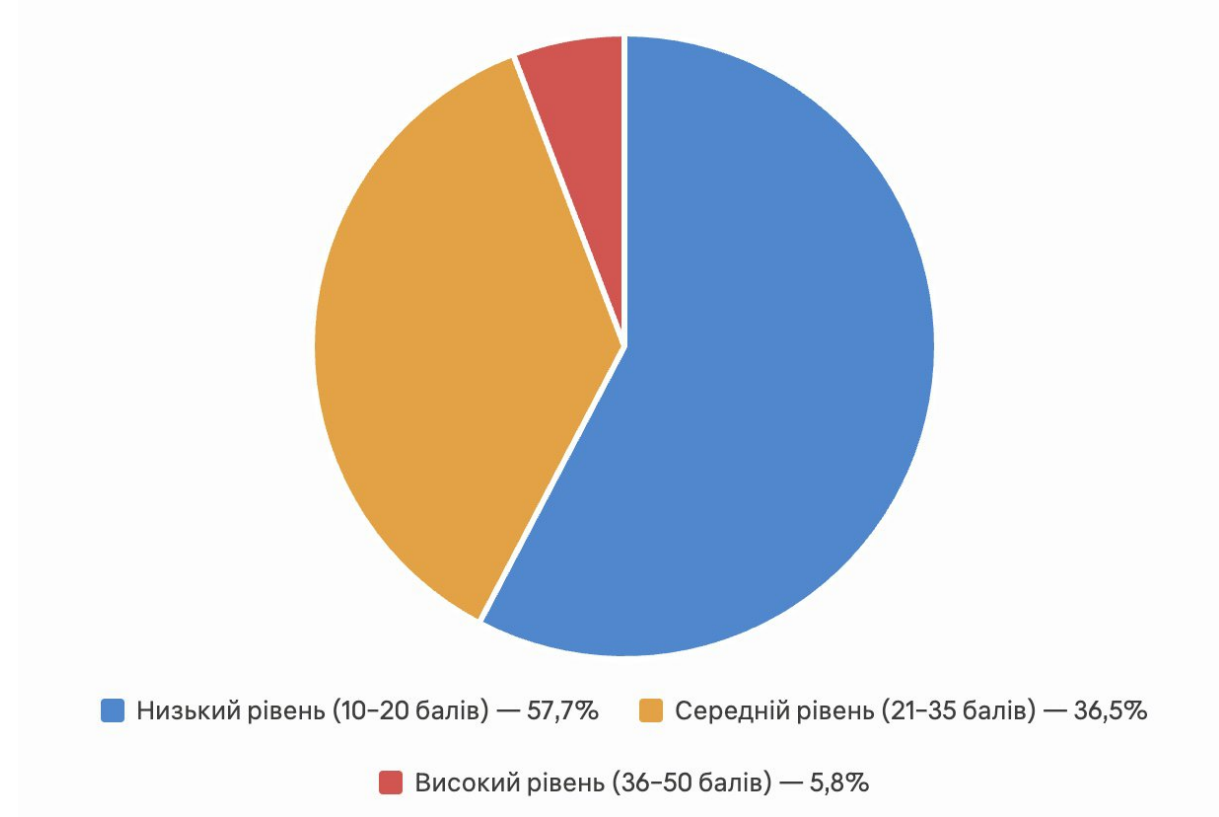
Показник	Значення
Середнє значення (M)	20,62
Стандартне відхилення (SD)	8,34
Медіана	18,50
Мінімум	10
Максимум	50

Середнє значення за шкалою SSIS становило $M = 20,62$ ($SD = 8,34$). Медіана (18,50) є нижчою за середнє, що свідчить про правосторонню асиметрію розподілу: більшість досліджуваних демонструють низькі показники садизму, тоді як незначна частина має суттєво підвищені бали, які «зміщують» середнє вгору. Діапазон значень (від 10 до 50) охоплює практично весь теоретичний простір шкали, що вказує на значну індивідуальну варіативність досліджуваного показника у вибірці.

Для змістовної інтерпретації результатів досліджуваних було розподілено на три рівні садистичних тенденцій: низький (10–20 балів), середній (21–35 балів) та високий (36–50 балів). Розподіл учасників за рівнями подано у таблиці 2.3 та проілюстровано на рисунку 2.1.

Таблиця 2.3 *Розподіл досліджуваних за рівнями садистичних тенденцій (SSIS)*

Рівень садизму	Діапазон балів	n	%
Низький	10 – 20	30	57,7
Середній	21 – 35	19	36,5
Високий	36 – 50	3	5,8
Разом	—	52	100,0

(Рисунок 2.1. Розподіл досліджуваних за рівнями садистичних тенденцій за шкалою SSIS, %)

Як свідчать дані таблиці 2.3, переважна більшість учасників дослідження (57,7%) демонструє низький рівень садистичних тенденцій. Середній рівень виявлено у 36,5% досліджуваних, що є значущим показником: майже кожен третій респондент має помірно виражені садистичні імпульси, які, за даними зарубіжних дослідників, можуть бути пов'язані з підвищеним ризиком агресивної поведінки в певних ситуаціях [11]. Високий рівень садистичних тенденцій виявлено у 3 досліджуваних (5,8%), що загалом відповідає оцінкам поширеності субклінічного садизму в загальній популяції, наведеним у зарубіжній літературі [11; 10].

Отримані результати узгоджуються з загальною концепцією садизму як виміру особистості, що має нормальний розподіл у популяції з низькою середньою вираженістю та незначною часткою осіб із суттєво підвищеними показниками [10].

Статеві відмінності у рівні садистичних тенденцій

Окремо було проаналізовано показники садизму в розрізі статі. Відповідні дані подано у таблиці 2.4.

Таблиця 2.4 Показники SSIS у жінок та чоловіків

Стать	n	M	SD	Мін.	Макс.
Жінки	30	18,60	6,50	10	36
Чоловіки	22	23,36	9,84	10	50

Чоловіки демонструють дещо вищі середні показники за шкалою SSIS ($M = 23,36$; $SD = 9,84$) порівняно з жінками ($M = 18,60$; $SD = 6,50$). Різниця у середніх становить 4,76 бала. Стандартне відхилення у чоловіків є суттєво вищим, що свідчить про більшу варіабельність показників садизму в чоловічій підгрупі. Виявлена тенденція до вищих показників садизму у чоловіків узгоджується з даними зарубіжних досліджень, які фіксують статеві відмінності у вираженості субклінічних «темних» рис особистості [11; 30].

Аналіз окремих тверджень SSIS

Якісний аналіз відповідей на окремі твердження шкали SSIS дозволяє деталізувати характер садистичних тенденцій у вибірці. Найбільш поширеною формою садистичних тенденцій виявилось твердження № 10 («Іноді я настільки злюся, що хочу завдати людям болю»), яке отримало найбільш схвальні відповіді серед усіх пунктів шкали. Це вказує на те, що садистичні імпульси у вибірці пов'язані переважно з реактивною агресією та станами сильного гніву, а не з проактивним прагненням до заподіяння болю заради задоволення. Натомість твердження, що стосуються активного задоволення від страждань інших (№ 8: «Мені подобається бачити, як люди страждають») та фантазій про заподіяння болю

(№ 9), зібрали переважно негативні відповіді – що характерно для загальної (не клінічної) популяції [10].

Таким чином, результати першого підрозділу дозволяють констатувати: у досліджуваній вибірці переважають особи з низьким рівнем садистичних тенденцій; водночас значна частка (36,5%) демонструє середній рівень, що свідчить про наявність помірних садистичних імпульсів у загальній популяції. Чоловіки схильні до дещо вищих показників садизму, а провідним типом садистичних тенденцій у вибірці є реактивний – пов'язаний із гнівом, а не з проактивним прагненням до заподіяння страждань.

2.2. Дослідження взаємозв'язку садизму з агресією та емпатією

Результати опитувальника агресії Басса–Перрі (BPAQ)

Для діагностики агресивності застосовувався опитувальник Басса–Перрі (BPAQ), який дозволяє диференціювати агресивність за трьома основними компонентами у адаптованій 24-пунктовій версії: фізична агресія, гнів та ворожість. Зворотне кодування застосовувалося до тверджень, що мають зворотний напрям відповідно до структури шкали (твердження № 7 «Я не можу уявити собі причину, якої було б достатньо, щоб вдарити іншу людину» та № 13 «Я маю спокійний характер»).

Показники описової статистики за субшкалами та загальним індексом BPAQ подано у таблиці 2.5.

Таблиця 2.5 *Описова статистика показників BPAQ у вибірці (n=52)*

Субшкала / Показник	M	SD	Мін.	Макс.
Фізична агресія (7 пунктів)	19,23	5,22	7	33
Гнів (9 пунктів)	26,87	8,01	9	45
Ворожість (8 пунктів)	21,08	5,93	8	38
Загальний індекс агресивності	67,17	14,42	40	100

Найвищий середній показник зафіксовано за субшкалою «Гнів» ($M = 26,87$; $SD = 8,01$), що свідчить про те, що емоційний компонент агресивності є найбільш вираженим у досліджуваній вибірці. Показники фізичної агресії ($M = 19,23$) та ворожості ($M = 21,08$) є помірними, що є характерним для загальної популяції без клінічних ознак агресивного розладу. Загальний індекс агресивності ($M = 67,17$; $SD = 14,42$) вкладається в діапазон, типовий для невибіркових популяційних досліджень [12].

Результати Toronto Empathy Questionnaire (TEQ)

Рівень емпатії вимірювався за допомогою Toronto Empathy Questionnaire, що охоплює 16 тверджень і є орієнтованим переважно на афективний компонент емпатії. Теоретичний діапазон балів – від 16 до 80. Зворотне кодування застосовувалося до 8 тверджень відповідно до стандартної процедури підрахунку балів TEQ [33].

Показники описової статистики за шкалою TEQ подано у таблиці 2.6.

Таблиця 2.6 *Описова статистика показників TEQ у вибірці ($n=52$)*

Показник	Значення
Середнє значення (M)	59,73
Стандартне відхилення (SD)	8,36
Медіана	61,50
Мінімум	34
Максимум	76

Середнє значення за шкалою TEQ становило $M = 59,73$ ($SD = 8,36$). Медіана (61,50) є близькою до середнього, що свідчить про відносно симетричний розподіл показників емпатії у вибірці. Розподіл досліджуваних за рівнями емпатії подано у таблиці 2.7.

Таблиця 2.7 *Розподіл досліджуваних за рівнями емпатії (TEQ)*

Рівень емпатії	Діапазон балів	n	%
Низький	16 – 40	3	5,8
Середній	41 – 60	22	42,3
Високий	61 – 80	27	51,9
Разом	—	52	100,0

Як свідчать дані таблиці 2.7, понад половина досліджуваних (51,9%) демонструє високий рівень емпатії. Середній рівень виявлено у 42,3% учасників. Низький рівень емпатії притаманний лише 5,8% вибірки (3 особи). Такий розподіл є характерним для загальної популяції і свідчить про те, що більшість осіб без психопатологічної симптоматики зберігають нормальний або підвищений рівень здатності до афективного відгуку на стан інших [33; 7].

Кореляційний аналіз взаємозв'язків між садизмом, агресією та емпатією

Для встановлення статистично значущих взаємозв'язків між ключовими показниками дослідження було застосовано кореляційний аналіз із використанням коефіцієнта рангової кореляції Спірмена (r_s). Вибір непараметричного методу зумовлений тим, що нормальність розподілу змінних не може бути гарантована у вибірках помірної розміру [34]. Результати кореляційного аналізу подано у таблиці 2.8.

Таблиця 2.8 Матриця кореляцій Спірмена між показниками SSIS, BPAQ та TEQ ($n=52$)

	SSIS	БРАQ Загальний	Фізична агресія	Гнів	Ворожість	TEQ
SSIS	—	0,615***	0,627***	0,614***	0,182	-0,297*
БРАQ Загальний		—	—	—	—	-0,086
TEQ						—

Примітка: * $p < 0,05$; *** $p < 0,001$

Розглянемо отримані результати детально.

Взаємозв'язок садизму із загальним рівнем агресивності. Встановлено статистично значущий позитивний кореляційний зв'язок між показниками SSIS та загальним індексом агресивності ВРАQ ($r_s = 0,615$; $p < 0,001$). Зв'язок є сильним і свідчить про те, що особи з вищим рівнем садистичних тенденцій схильні демонструвати загалом вищий рівень агресивності. Цей результат узгоджується з теоретичними уявленнями про садизм як явище, тісно пов'язане з агресивністю особистості, та підтверджується даними зарубіжних досліджень [11; 30].

Взаємозв'язок садизму з фізичною агресією. Найбільш сильний кореляційний зв'язок серед усіх досліджуваних пар зафіксовано між SSIS та субшкалою фізичної агресії ВРАQ ($r_s = 0,627$; $p < 0,001$). Цей результат є теоретично значущим: він свідчить про те, що саме фізичний компонент агресивності – готовність до застосування фізичної сили – є найбільш тісно пов'язаним із садистичними тенденціями. Цей висновок узгоджується з концепцією проактивної агресії, яка в літературі розглядається як один із ключових механізмів реалізації садистичних імпульсів [30; 9]. Особи з садистичними тенденціями, відповідно, не лише переживають агресивні імпульси – вони більш схильні до їх фізичного вираження.

Взаємозв'язок садизму з гнівом. Між показниками SSIS та субшкалою «Гнів» ВРАQ виявлено сильний позитивний кореляційний зв'язок ($r_s = 0,614$; $p < 0,001$). Цей результат підтримує уявлення про роль гніву як емоційного «тригера» садистичних проявів: особи зі схильністю до садизму частіше переживають інтенсивні стани гніву, що відповідає концепції когнітивно-неоасоціативної моделі агресії Берковіца [9]. Водночас важливо зазначити, що наявність гніву не тотожна садизму – гнів є загальним афективним станом, тоді як садизм передбачає отримання задоволення від заподіяння страждань, що є якісно іншим феноменом.

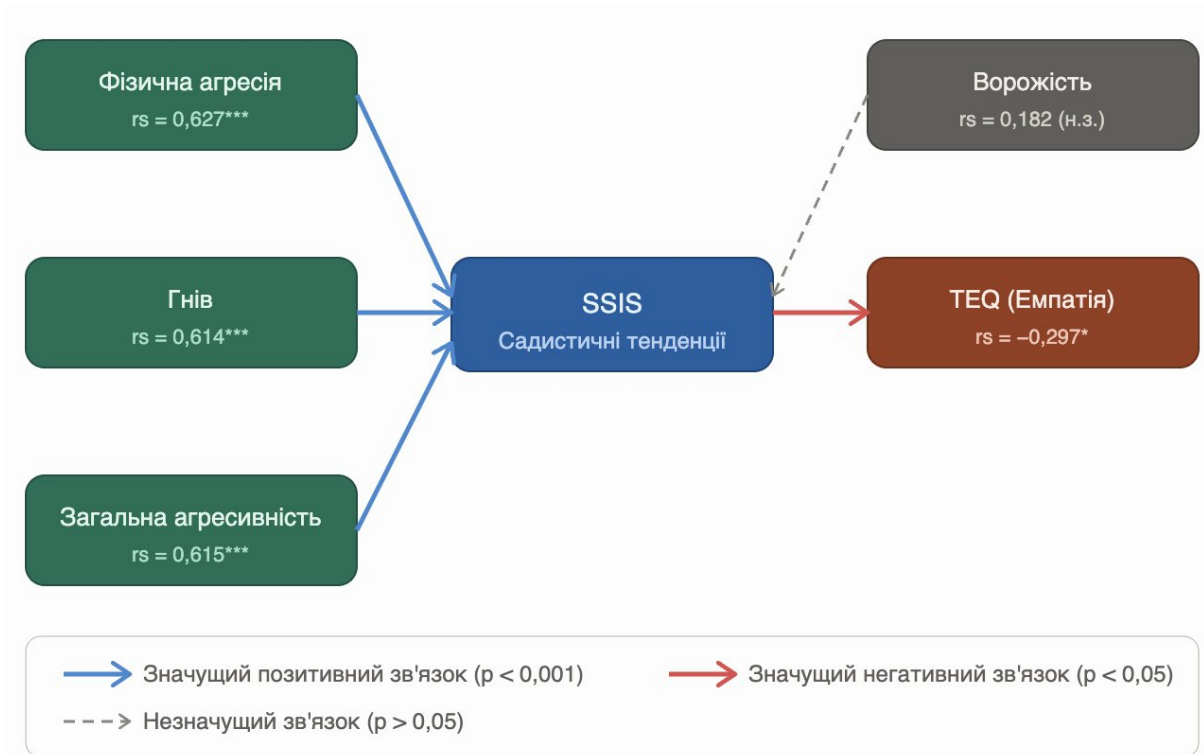
Взаємозв'язок садизму з ворожістю. Між показниками SSIS та субшкалою «Ворожість» ВРАQ статистично значущого зв'язку не виявлено ($r_s = 0,182$; $p = 0,196$). Цей результат є одним із найбільш цікавих у дослідженні. Ворожість як

когнітивний компонент агресивності – підозрілість, відчуття несправедливості, недовіра – виявляється відносно незалежною від рівня садистичних тенденцій. Таким чином, садизм у досліджуваній вибірці пов'язаний передусім із поведінковими (фізична агресія) та афективними (гнів) проявами агресивності, але не з її когнітивно-атрибутивним компонентом. Цей висновок узгоджується з даними Пффатайхера та колег, які розрізняють інструментальну та ворожу агресію в контексті садизму [30].

Взаємозв'язок садизму з емпатією. Між показниками SSIS та TEQ виявлено статистично значущий негативний кореляційний зв'язок помірної сили ($r_s = -0,297$; $p = 0,033$). Цей результат підтверджує теоретичне положення про те, що зниження емпатії є одним із психологічних детермінант садистичних тенденцій. Особи з вищим рівнем садизму демонструють нижчий рівень афективної емпатії – здатності емоційно відгукуватися на стан інших. Зв'язок є помірним, що відповідає уявленням про багатофакторну природу садизму: емпатія є важливим, але не єдиним його детермінантом [7; 6].

Важливо зазначити, що зв'язок між загальним рівнем агресивності (BPAQ) та емпатією (TEQ) виявився статистично незначущим ($r_s = -0,086$; $p = 0,542$). Це свідчить про те, що агресивність сама по собі не пов'язана зі зниженням емпатії – лише в поєднанні зі специфічним садистичним компонентом (прагненням до заподіяння болю заради задоволення) низька емпатія стає значущим чинником. Цей результат є теоретично важливим і підкреслює специфіку садизму як окремого конструкту, що не зводиться до загальної агресивності [11; 6].

Зведена модель психологічних детермінант садизму, побудована на основі отриманих кореляційних даних, представлена на рисунку 2.2.

(Рисунок 2.2. Кореляційна модель взаємозв'язків між садизмом, агресією та емпатією. Суцільні лінії — значущі зв'язки; пунктирна лінія — незначущий зв'язок)

Узагальнення результатів кореляційного аналізу

На підставі проведеного аналізу можна сформулювати такі висновки щодо психологічних детермінант садизму у досліджуваній вибірці:

1. Провідними позитивними детермінантами садизму є фізична агресія ($r_s = 0,627$) та гнів ($r_s = 0,614$) – афективно-поведінкові компоненти агресивності.
2. Ворожість як когнітивний компонент агресивності не пов'язана з рівнем садизму на статистично значущому рівні.
3. Зниження афективної емпатії є значущим, хоч і помірним, детермінантом садистичних тенденцій ($r_s = -0,297$).
4. Агресивність загалом не пов'язана з рівнем емпатії, що підкреслює специфічність зв'язку «садизм – емпатія».

Отримані результати загалом підтверджують гіпотезу дослідження про те, що психологічними детермінантами садизму є підвищена фізична агресивність, висока схильність до гніву та знижена здатність до афективної емпатії. Разом із тим

специфічна роль ворожості як когнітивного компоненту агресивності виявилася менш вираженою, ніж припускали теоретичні моделі.

2.3. Практичні рекомендації щодо профілактики та психологічної корекції садистичних проявів

На основі теоретичного аналізу та результатів емпіричного дослідження розроблено систему практичних рекомендацій, спрямованих на профілактику та психологічну корекцію садистичних проявів. Рекомендації структуровані за рівнями та адресатами впливу.

2.3.1. Рекомендації для психологів-практиків щодо діагностики та первинної профілактики

Першочерговим завданням у роботі з особами, які мають підвищений ризик садистичних проявів, є своєчасна і точна діагностика. На підставі результатів дослідження та даних літератури [11; 30; 6] рекомендується:

1. Застосування комплексного психодіагностичного підходу. Результати дослідження свідчать про те, що садизм є багатовимірним конструктом, пов'язаним із кількома психологічними змінними. Тому його оцінка не повинна обмежуватися однією методикою. Оптимальний діагностичний пакет для виявлення осіб із підвищеним ризиком садистичних проявів має включати: шкалу садистичних тенденцій (SSIS або аналогічну), оцінку агресивності з виокремленням її компонентів (особливо фізичної агресії та гніву), вимірювання рівня афективної емпатії. Виявлення поєднання «високий садизм + висока фізична агресія + низька емпатія» є клінічним маркером підвищеного ризику.

2. Урахування статевих відмінностей у діагностиці. Дане дослідження підтвердило, що чоловіки в середньому демонструють вищі показники садизму з більшою індивідуальною варіативністю. Це означає, що для чоловічої підгрупи слід застосовувати більш чутливі порогові значення при інтерпретації результатів.

3. Первинна профілактика у молодіжному середовищі. Оскільки домінуючою віковою групою вибірки є 21–25 років, а показники середнього рівня садизму в цій групі є відчутними, психологічна просвітня робота в закладах вищої

освіти є доцільною. Вона має включати: інформування про природу агресивних імпульсів та здорові способи їх регуляції; розвиток навичок емоційного інтелекту та емпатії; формування усвідомленого ставлення до власних агресивних тенденцій.

2.3.2. Рекомендації щодо психологічної корекції агресивно-садистичних тенденцій

Враховуючи, що провідними детермінантами садизму у вибірці виявилися фізична агресія та гнів, корекційна робота має бути спрямована передусім на ці компоненти.

1. Когнітивно-поведінкова терапія (КПТ) як основний метод корекції. КПТ є одним із найбільш емпірично обґрунтованих підходів до роботи з агресивністю та деструктивними особистісними рисами [8]. Ключові техніки, рекомендовані для роботи з особами із садистичними тенденціями:

- *Когнітивна реструктуризація* – виявлення та зміна дисфункційних переконань, що підкріплюють садистичні установки (наприклад, «заподіяння болю іншим дає мені відчуття контролю», «чужий біль є свідченням моєї сили»);
- *Тренінг управління гнівом* – навчання технікам розпізнавання ранніх ознак гнівного збудження та застосування стратегій саморегуляції (техніки заземлення, глибоке дихання, тайм-аут);
- *Поведінкові експерименти* – поступове тестування альтернативних поведінкових стратегій у ситуаціях, що зазвичай провокують агресивно-садистичні реакції.

2. Розвиток афективної емпатії як захисного чинника. Враховуючи виявлений значущий негативний зв'язок між садизмом та рівнем афективної емпатії, розвиток здатності до емоційного відгуку є важливим напрямом корекційної роботи. Для цього рекомендуються:

- Терапевтичні техніки, спрямовані на розвиток perspective-taking – здатності займати позицію іншої людини і прогнозувати її емоційний стан;
- Вправи на ідентифікацію та вербалізацію власних емоцій, що сприяє загальному підвищенню емоційної усвідомленості;

– Групова терапія, яка в умовах терапевтичної групи природним чином стимулює розвиток емпатійних реакцій через спостереження та переживання досвіду інших учасників [8].

3. Майндфулнес-орієнтовані підходи. Практики усвідомленості (mindfulness) показують ефективність у зниженні реактивної агресії та підвищенні здатності до саморегуляції [20]. Вони рекомендуються як доповнення до основного КПТ-підходу, особливо для осіб із вираженим компонентом гніву – що, за результатами цього дослідження, є ключовою супутньою характеристикою садистичних тенденцій.

2.3.3. Рекомендації для юридичних психологів та фахівців пенітенціарної системи

Результати дослідження мають практичне значення і для юридично-психологічної практики. Зокрема:

1. Включення оцінки садизму до стандартного психодіагностичного протоколу при проведенні судово-психологічної експертизи осіб, обвинувачених у насильницьких злочинах. Поєднання високих показників SSIS та фізичної агресії є предиктором підвищеного ризику рецидиву насильницьких дій [19].

2. Диференційований підхід до психологічної реабілітації засуджених за насильницькі злочини з урахуванням їх профілю за показниками садизму, агресії та емпатії. Особи з поєднанням «садизм + знижена емпатія» потребують більш тривалої та інтенсивної роботи, ніж ті, у кого виражена лише загальна агресивність без специфічного садистичного компоненту.

3. Проведення регулярного моніторингу психологічного стану засуджених за допомогою стандартизованих методик з метою раннього виявлення осіб із підвищеним ризиком та своєчасного залучення їх до корекційних програм.

2.3.4. Рекомендації для самодопомоги та психоосвіти

Окремим важливим напрямом є психоосвітня робота з особами, які самостійно усвідомлюють наявність у себе садистичних імпульсів і прагнуть їх контролювати. Для цих осіб рекомендується:

– Звернення за консультацією до кваліфікованого психолога або психотерапевта без відчуття сорому: наявність садистичних імпульсів – це психологічна особливість, яка піддається корекції, а не незмінна характеристика особистості;

– Ведення щоденника емоцій – фіксація ситуацій, що провокують садистичні імпульси, власних емоційних реакцій та думок у ці моменти. Це сприяє підвищенню усвідомленості та є першим кроком до вольової регуляції;

– Розвиток соціальних зв'язків та просоціальної поведінки як природного «протизваги» садистичним тенденціям: дані досліджень свідчать, що залученість у близькі, підтримуючі стосунки знижує ризик прояву деструктивних особистісних рис [20].

Висновки до Розділу 2

У другому розділі представлено результати емпіричного дослідження психологічних детермінант садизму, проведеного на вибірці з 52 осіб із соціального оточення дослідника. Дослідження охоплювало три психодіагностичні методики – Short Sadistic Impulse Scale (SSIS), опитувальник агресії Басса–Пеппі (BPAQ) та Toronto Empathy Questionnaire (TEQ) – і дозволило отримати комплексне уявлення про характер садистичних тенденцій у загальній (не клінічній) популяції та їхні зв'язки з агресивністю й емпатією.

За результатами шкали SSIS встановлено, що переважна більшість досліджуваних (57,7%) демонструє низький рівень садистичних тенденцій, тоді як середній рівень виявлено у 36,5% учасників, а високий – у 5,8%. Середній показник по вибірці становив $M = 20,62$ ($SD = 8,34$) при медіані 18,50, що свідчить про правосторонню асиметрію розподілу: більшість осіб мають низькі значення, однак незначна частина демонструє суттєво підвищені бали, які зміщують середнє вгору. Загальна картина розподілу узгоджується з теоретичними уявленнями про садизм як вимір особистості з низькою середньою вираженістю у загальній популяції.

Аналіз статевих відмінностей показав, що чоловіки демонструють дещо вищі середні показники садизму ($M = 23,36$; $SD = 9,84$) порівняно з жінками ($M = 18,60$;

SD = 6,50). При цьому стандартне відхилення у чоловіків є суттєво більшим, що свідчить про значнішу варіабельність садистичних тенденцій у чоловічій підгрупі. Виявлена тенденція узгоджується з даними зарубіжних досліджень щодо статевих відмінностей у вираженості субклінічних «темних» рис особистості.

За результатами опитувальника ВРАQ найвищі середні показники у вибірці зафіксовано за субшкалою «Гнів» ($M = 26,87$), тоді як фізична агресія ($M = 19,23$) та ворожість ($M = 21,08$) виявились помірними. Це свідчить про те, що емоційний компонент агресивності є домінуючим у досліджуваній групі. За шкалою TEQ більшість учасників (51,9%) демонструє високий рівень афективної емпатії, середній рівень притаманний 42,3%, і лише 5,8% вибірки мають низькі показники емпатії. Такий розподіл є характерним для загальної популяції без психопатологічної симптоматики.

Кореляційний аналіз із використанням коефіцієнта Спірмена дозволив встановити характер та силу зв'язків між досліджуваними змінними. Виявлено значущі позитивні зв'язки між садизмом та фізичною агресією ($r_s = 0,627$; $p < 0,001$) і гнівом ($r_s = 0,614$; $p < 0,001$), а також між садизмом та загальним індексом агресивності ($r_s = 0,615$; $p < 0,001$). Найсильніший зв'язок зафіксовано саме з фізичною агресією, що теоретично узгоджується з концепцією проактивної агресії як основного механізму реалізації садистичних імпульсів: особи з садистичними тенденціями не лише переживають агресивні імпульси – вони більш схильні до їх поведінкового, зокрема фізичного, вираження.

Натомість ворожість як когнітивний компонент агресивності не виявила статистично значущого зв'язку з садизмом ($r_s = 0,182$; $p = 0,196$). Цей результат є теоретично значущим: він свідчить про те, що садизм у загальній популяції пов'язаний передусім з афективно-поведінковими, а не з когнітивно-атрибутивними аспектами агресивності. Тобто підозрілість, відчуття несправедливості та недовіра до оточуючих не є специфічними детермінантами садистичних тенденцій.

Встановлено статистично значущий негативний зв'язок між садизмом та афективною емпатією за шкалою TEQ ($r_s = -0,297$; $p = 0,033$). Цей результат

підтверджує теоретичне положення про те, що знижена здатність до емоційного відгуку на стан інших є одним із ключових психологічних детермінантів садистичних тенденцій. Зв'язок є помірним, що відображає багатофакторну природу садизму: емпатія є важливим, але не єдиним його чинником. Показово, що зв'язок між загальним рівнем агресивності та емпатією виявився незначущим ($r_s = -0,086$; $p = 0,542$), що додатково підкреслює специфічність зв'язку «садизм – емпатія» та свідчить про те, що садизм як конструкт не зводиться до загальної агресивності.

Таким чином, у якості психологічних детермінант садизму у досліджуваній вибірці виступають підвищена фізична агресивність, висока схильність до переживання гніву та знижений рівень афективної емпатії. Ворожість як когнітивний компонент агресивності такої ролі не відіграє. Отримані дані дозволили сформулювати практичні рекомендації, адресовані психологам-практикам, фахівцям пенітенціарної системи та особам, які прагнуть до самостійної регуляції власних агресивних тенденцій. Рекомендації ґрунтуються на принципах когнітивно-поведінкової терапії, розвитку афективної емпатії та практик усвідомленості як доказово обґрунтованих підходів до корекції деструктивних особистісних рис.

ВИСНОВКИ

Кваліфікаційна робота присвячена дослідженню психологічних детермінант садизму та особливостей їх прояву в структурі особистості. Проведене теоретико-емпіричне дослідження дозволило досягти поставленої мети та вирішити всі визначені завдання.

1. Теоретичний аналіз наукової літератури засвідчив, що садизм є складним багатовимірним конструктом із тривалою науковою історією – від психоаналітичних концепцій Крафт-Ебінга та Фрейда [22] до соціально-психологічного трактування Фромма [18] та сучасних субклінічних підходів у рамках концепції «Темної тетради» [11; 10]. Встановлено, що садизм є відносно стабільною особистісною рисою, яка не зводиться до загальної агресивності чи психопатії [13], а також має специфічну клінічну форму, що потребує чіткого діагностичного визначення [25].

2. Визначено три основні психологічні детермінанти садистичних тенденцій: підвищена фізична агресивність, висока інтенсивність гніву та знижена афективна емпатія. Фізична агресія як проактивна форма деструктивної поведінки [31; 32] виявила найсильніший зв'язок із садизмом ($r_s = 0,627$; $p < 0,001$). Гнів виступає афективним тригером садистичних проявів [23], тоді як знижена здатність до емоційного відгуку на страждання інших [6; 21] уможливорює свідоме заподіяння болю ($r_s = -0,297$; $p = 0,033$). Ворожість як когнітивний компонент агресивності специфічним детермінантом садизму не є ($r_s = 0,182$; $p = 0,196$).

3. Кореляційний аналіз виявив значущі позитивні зв'язки між садизмом та загальною агресивністю ($r_s = 0,615$; $p < 0,001$), фізичною агресією ($r_s = 0,627$; $p < 0,001$) і гнівом ($r_s = 0,614$; $p < 0,001$), а також значущий негативний зв'язок із афективною емпатією ($r_s = -0,297$; $p = 0,033$). Принципово важливим є те, що загальна агресивність та емпатія між собою значущого зв'язку не виявили ($r_s = -0,086$; $p = 0,542$), що підкреслює специфічність садизму як окремого психологічного конструкту [10; 30].

4. Емпіричне дослідження на вибірці з 52 осіб показало, що 57,7% досліджуваних мають низький рівень садистичних тенденцій, 36,5% – середній, 5,8% – високий ($M = 20,62$; $SD = 8,34$). Чоловіки демонструють дещо вищі середні показники ($M = 23,36$) порівняно з жінками ($M = 18,60$). Домінуючим компонентом агресивності у вибірці виявився гнів ($M = 26,87$), а більшість учасників (51,9%) має високий рівень афективної емпатії – характерний розподіл для загальної популяції [7; 33].

5. Розроблено систему практичних рекомендацій для психологів-практиків, фахівців пенітенціарної системи та осіб, що прагнуть до самодопомоги. Ключовими науково обґрунтованими напрямками корекційної роботи визначено когнітивно-поведінкову терапію, розвиток афективної емпатії [14] та майндфулнес-орієнтовані підходи [20]. Урахування психологічного профілю особи за показниками садизму, агресії та емпатії є важливим як у превентивній роботі, так і в системі судово-психологічної експертизи [5].

Отримані результати мають практичне значення для юридичної психології [5], психологічного консультування [1; 3] та освітньої психологічної практики [2]. Подальші дослідження доцільно спрямувати на вивчення садизму на більших вибірках із застосуванням лонгітюдних методів та розробку цілеспрямованих корекційних програм.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Максименко С. Д. Загальна психологія. Київ: Центр учбової літератури, 2008. 272 с.
2. Москаленко В. В. Соціальна психологія. Київ: Центр учбової літератури, 2008. 688 с.
3. Приходько Ю. О., Юрченко В. І. Психологічний словник-довідник. Київ: Каравела, 2012. 328 с.
4. Фромм Е. Анатомія людської деструктивності. Київ: Univers, 2021. 560 с.
5. Цільмак О. М., Шмаленко Ю. І., Мілорадова Н. Е., Гарькавець С. О. та ін. Психологія емоцій та почуттів : підручник / за заг. ред. О. М. Цільмак. Одеса : Видавничий дім «Гельветика», 2024. 420 с. : іл. (Серія «Психотехнології»).
6. Baron-Cohen S. The Science of Evil: On Empathy and the Origins of Cruelty. New York: Basic Books, 2011. 222 p.
7. Baron-Cohen S., Wheelwright S. The empathy quotient: an investigation of adults with Asperger syndrome or high functioning autism. Journal of Autism and Developmental Disorders. 2004. Vol. 34. № 2. P. 163–175.
8. Beck A. T., Freeman A. Cognitive Therapy of Personality Disorders. New York: Guilford Press, 1990. 403 p.
9. Berkowitz L. Aggression: Its Causes, Consequences, and Control. New York: McGraw-Hill, 1993. 485 p.
10. Buckels E. E., Paulhus D. L. Reliable individual differences in sadistic tendencies. Journal of Personality Assessment. 2014. Vol. 96. № 5. P. 491–502.
11. Buckels E. E., Paulhus D. L., Stern D. N. The phenomenology of everyday sadism. Psychological Science. 2013. Vol. 24. № 7. P. 1521–1527.
12. Buss A. H., Perry M. The Aggression Questionnaire. Journal of Personality and Social Psychology. 1992. Vol. 63. № 3. P. 452–459.

13. Chabrol H., Van Leeuwen N., Rodgers R., Séjourné N. Contributions of psychopathic, narcissistic, Machiavellian, and sadistic personality traits to juvenile delinquency. *Personality and Individual Differences*. 2009. Vol. 47. № 7. P. 734–739.
14. Decety J., Lamm C. Human empathy through the lens of social neuroscience. *TheScientificWorldJournal*. 2006. Vol. 6. P. 1146–1163.
15. Dutton K. *The Wisdom of Psychopaths*. New York: Scientific American / Farrar, Straus and Giroux, 2012. 272 p.
16. Freud S. *Beyond the Pleasure Principle* / trans. J. Strachey. New York: W. W. Norton & Company, 1961. 97 p.
17. Freud S. *Three Essays on the Theory of Sexuality*. London: Hogarth Press, 1953. 230 p.
18. Fromm E. *The Anatomy of Human Destructiveness*. New York: Holt, Rinehart and Winston, 1973. 521 p.
19. Hare R. D. *Without Conscience: The Disturbing World of the Psychopaths Among Us*. New York: Guilford Press, 1993. 236 p.
20. Kabat-Zinn J. *Full Catastrophe Living: Using the Wisdom of Your Body and Mind to Face Stress, Pain, and Illness*. New York: Delacorte Press, 1990. 467 p.
21. Karos K., Niederstrasser N., Abide A., Bernstein A., Bhatt M., Keogh E. Pain in others: an experimental investigation of shared pain experience and the role of empathy. *Pain*. 2015. Vol. 156. № 6. P. 1119–1128.
22. Krafft-Ebing R. von. *Psychopathia Sexualis*. Stuttgart: Enke, 1886. 110 p.
23. Lobbestael J., Arntz A., Wiers R. W. How to push someone's buttons: a comparison of four anger induction methods. *Cognition and Emotion*. 2008. Vol. 22. № 2. P. 353–373.
24. Müller J. L. Antisocial personality disorders. *Der Nervenarzt*. 2008. Vol. 79. № 9. P. 1061–1071.
25. Nitschke J., Mokros A., Osterheider M., Marshall W. L. Sexual sadism: current diagnostic vagueness and the need for a better definition. *PLOS ONE*. 2013. Vol. 8. № 1. P. e54317.

26. O'Meara A., Davies J., Hammond S. The psychometric properties and utility of the Short Sadistic Impulse Scale (SSIS). *Psychological Assessment*. 2011. Vol. 27. № 2. P. 523–531.
28. Paulhus D. L., Williams K. M. The Dark Triad of personality: narcissism, machiavellianism, and psychopathy. *Journal of Research in Personality*. 2002. Vol. 36. № 6. P. 556–563.
29. Persson B. N., Kajonius P. J., Garcia D. Revisiting the structure of the Short Dark Triad. *Assessment*. 2019. Vol. 26. № 1. P. 3–16.
30. Pfattheicher S., Keller J., Knezevic G. Sadism, the intuitive system, and antisocial punishment in the public goods game. *Personality and Individual Differences*. 2019. Vol. 113. P. 109–114.
31. Poulin F., Boivin M. Reactive and proactive aggression: evidence of a two-factor model. *Psychological Assessment*. 2000. Vol. 12. № 2. P. 115–122.
32. Raine A., Dodge K., Loeber R., Gatzke-Kopp L., Lynam D., Reynolds C., Stouthamer-Loeber M., Liu J. The reactive–proactive aggression questionnaire. *Aggressive Behavior*. 2006. Vol. 32. № 2. P. 159–171.
33. Spreng R. N., McKinnon M. C., Mar R. A., Levine B. The Toronto Empathy Questionnaire: scale development and initial validation of a factor-analytic solution to multiple empathy measures. *Journal of Personality Assessment*. 2009. Vol. 91. № 1. P. 62–71.
34. Siegel S., Castellan N. J. *Nonparametric Statistics for the Behavioral Sciences*. New York: McGraw-Hill, 1988. 399 p.

ДОДАТКИ

ДОДАТОК А

Опитувальник садистичних імпульсів (Short Sadistic Impulse Scale – SSIS)

Інструкція для учасника:

Нижче наведено твердження, що стосуються ваших думок, почуттів та поведінки. Будь ласка, уважно прочитайте кожне твердження і вкажіть, наскільки воно відповідає вашому досвіду, обравши одну з п'яти відповідей. Тут немає правильних чи неправильних відповідей – нас цікавить лише ваша чесна думка. Участь є анонімною.

Шкала відповідей:

- 1 – Повністю не згоден(-на)
- 2 – Скоріше не згоден(-на)
- 3 – Нейтрально
- 4 – Скоріше згоден(-на)
- 5 – Повністю згоден(-на)

№	Твердження	1	2	3	4	5
1	Людам сподобалося б завдавати болю іншим, якби вони спробували	☐	☐	☐	☐	☐
2	Завдавати людям болю було б захопливо	☐	☐	☐	☐	☐
3	Я завдавав(ла) людям болю, тому що міг(могла) це зробити	☐	☐	☐	☐	☐
4	Я б ніколи навмисно не завдав(ла) нікому болю (зворотний пункт)	☐	☐	☐	☐	☐
5	Я завдавав(ла) людям болю заради власного задоволення	☐	☐	☐	☐	☐
6	Я принижував(ла) інших, щоб тримати їх у покорі	☐	☐	☐	☐	☐
7	Мені б сподобалося завдати комусь болю фізично, сексуально або емоційно	☐	☐	☐	☐	☐

№	Твердження	1	2	3	4	5
8	Мені подобається бачити, як люди страждають	☐	☐	☐	☐	☐
9	У мене бувають фантазії, пов'язані із завданням болю іншим людям	☐	☐	☐	☐	☐
10	Іноді я настільки злюся, що хочу завдати людям болю	☐	☐	☐	☐	☐

Підрахунок балів: Пункт № 4 є зворотним: перед підсумовуванням значення замінюється за формулою: 6 – відповідь. Загальний бал = сума всіх 10 пунктів. Діапазон: 10–50. Вищий бал відповідає вищому рівню садистичних тенденцій.

Джерело: O'Meara A., Davies J., Hammond S. The psychometric properties and utility of the Short Sadistic Impulse Scale (SSIS). Psychological Assessment. 2011. Vol. 23. № 2. P. 523–531.

ДОДАТОК Б

Опитувальник агресії Басса–Перрі (Buss-Perry Aggression Questionnaire – ВРАQ, адаптована 24-пунктова версія)

Інструкція для учасника:

Будь ласка, оцініть, наскільки кожне з наведених тверджень відповідає вашій поведінці та почуттям. Обирайте відповідь, яка найточніше відображає ваш типовий досвід.

Шкала відповідей:

- 1 – Повністю не згоден(-на)
- 2 – Скоріше не згоден(-на)
- 3 – Нейтрально
- 4 – Скоріше згоден(-на)
- 5 – Повністю згоден(-на)

№	Твердження	1	2	3	4	5
1	Іноді я не можу стримати бажання вдарити іншу людину	☐	☐	☐	☐	☐

№	Твердження	1	2	3	4	5
2	Якщо мене спровокувати, я можу вдарити іншу людину	☐	☐	☐	☐	☐
3	Якщо хтось вдарить мене, я дам здачі	☐	☐	☐	☐	☐
4	Я б'юся частіше, ніж оточуючі	☐	☐	☐	☐	☐
5	Якщо для захисту моїх прав мені треба застосувати фізичну силу, то я так і зроблю	☐	☐	☐	☐	☐
6	Деякі люди своїм відношенням до мене можуть довести мене до бійки	☐	☐	☐	☐	☐
7	Я не можу уявити собі причину, якої було б достатньо, щоб вдарити іншу людину (зворотний пункт)	☐	☐	☐	☐	☐
8	Бувало, що я погрожував своїм знайомим	☐	☐	☐	☐	☐
9	Іноді я так розлючувався, що ламав речі	☐	☐	☐	☐	☐
10	Я швидко спалахую, але й швидко заспокоююся	☐	☐	☐	☐	☐
11	Мене дратує, коли у мене щось не виходить	☐	☐	☐	☐	☐
12	Іноді я відчуваю, що ось-ось вибухну	☐	☐	☐	☐	☐
13	Я маю спокійний характер (зворотний пункт)	☐	☐	☐	☐	☐
14	Деякі мої друзі вважають, що я запальний(-а)	☐	☐	☐	☐	☐
15	Іноді я втрачаю самоконтроль без особливої причини	☐	☐	☐	☐	☐
16	Мені важко стримувати роздратування	☐	☐	☐	☐	☐
17	Буває, що я просто божеволію від ревнощів	☐	☐	☐	☐	☐
18	Часом мені здається, що життя мені щось не додало	☐	☐	☐	☐	☐
19	Іншим постійно щастить	☐	☐	☐	☐	☐
20	Я не розумію, чому іноді мені буває так гірко	☐	☐	☐	☐	☐

№	Твердження	1	2	3	4	5
0						
2 1	Я знаю, що мої так звані друзі пліткують про мене	☐	☐	☐	☐	☐
2 2	Я не довіряю надто доброзичливим людям	☐	☐	☐	☐	☐
2 3	Іноді мені здається, що люди за моєю спиною з мене глузують	☐	☐	☐	☐	☐
2 4	Якщо людина надто мила зі мною, значить, вона чогось від мене хоче	☐	☐	☐	☐	☐

Підрахунок балів: Зворотні пункти № 7 та № 13: значення замінюється за формулою 6 – відповідь.

Субшкала	Пункти	Максимум
Фізична агресія	1, 2, 3, 4, 5, 6, 7	35
Гнів	8, 9, 10, 11, 12, 13, 14, 15, 16	45
Ворожість	17, 18, 19, 20, 21, 22, 23, 24	40
Загальний індекс агресивності	Усі 24 пункти	120

Джерело: Buss A. H., Perry M. The Aggression Questionnaire. Journal of Personality and Social Psychology. 1992. Vol. 63. № 3. P. 452–459.

ДОДАТОК В

Опитувальник емпатії (Toronto Empathy Questionnaire – TEQ)

Інструкція для учасника:

Будь ласка, прочитайте кожне твердження і вкажіть, як часто описана ситуація відповідає вашому досвіду. Відповідайте чесно – тут немає правильних чи неправильних відповідей.

Шкала відповідей:

1 – Ніколи

2 – Рідко

3 – Іноді

4 – Часто

5 – Завжди

№	Твердження	1	2	3	4	5
1	Коли хтось інший відчуває захоплення, я теж схильний(а) відчувати захоплення	☐	☐	☐	☐	☐
2	Мене не дуже турбують нещастя інших людей	☐	☐	☐	☐	☐
3	Мене засмучує, коли я бачу, що до когось ставляться неповажно	☐	☐	☐	☐	☐
4	Я залишаюся байдужим(ою), коли хтось із близьких мені людей щасливий(а)	☐	☐	☐	☐	☐
5	Мені подобається допомагати іншим людям почуватися краще	☐	☐	☐	☐	☐
6	Я відчуваю теплі, турботливі почуття до людей, які менш щасливі, ніж я	☐	☐	☐	☐	☐
7	Коли друг починає розповідати про свої проблеми, я намагаюся перевести розмову на щось інше	☐	☐	☐	☐	☐
8	Я можу зрозуміти, коли інші сумні, навіть якщо вони нічого не кажуть	☐	☐	☐	☐	☐
9	Я відчуваю, що добре «налаштований(а)» на емоції інших людей	☐	☐	☐	☐	☐
10	Я не відчуваю співчуття до людей, які самі спричинили свої серйозні хвороби	☐	☐	☐	☐	☐
11	Мене дратує, коли хтось плаче (зворотний пункт)	☐	☐	☐	☐	☐
12	Мене не дуже цікавить, що відчувають інші люди (зворотний пункт)	☐	☐	☐	☐	☐
13	Я відчуваю сильне бажання допомогти, коли бачу, що хтось засмучений	☐	☐	☐	☐	☐
14	Коли я бачу, що до когось ставляться несправедливо, я не відчуваю до нього/неї особливого співчуття	☐	☐	☐	☐	☐
15	Я вважаю дивним, коли люди плачуть від щастя	☐	☐	☐	☐	☐

№	Твердження	1	2	3	4	5
1 6	Коли я бачу, що кимось користуються або його/її експлуатують, я відчуваю бажання захистити цю людину	☐	☐	☐	☐	☐

Підрахунок балів: Зворотні пункти: № 2, 4, 7, 10, 11, 12, 14, 15 – значення замінюється за формулою 6 – відповідь.

Загальний бал = сума всіх 16 пунктів. Діапазон: 16–80. Вищий бал = вищий рівень емпатії.

Рівень емпатії	Діапазон балів
Низький	16–40
Середній	41–60
Високий	61–80

Джерело: Spreng R. N., McKinnon M. C., Mar R. A., Levine B. The Toronto Empathy Questionnaire: scale development and initial validation of a factor-analytic solution to multiple empathy measures. Journal of Personality Assessment. 2009. Vol. 91. № 1. P. 62–71.

ДОДАТОК Г

Зразок форми інформованої згоди учасника дослідження

ФОРМА ІНФОРМОВАНОЇ ЗГОДИ

(для повнолітніх учасників, 18 років і старше)

Назва дослідження: Психологічні детермінанти садизму

Дослідник: Гілевич В.В., здобувач вищої освіти, спеціальність 053 «Психологія», Національний університет «Одеська юридична академія»

Науковий керівник: Цільмак О.М.

Шановний(-а) учаснику(-це)!

Вас запрошують взяти участь у науковому дослідженні, що проводиться в рамках підготовки кваліфікаційної бакалаврської роботи. Будь ласка, уважно ознайомтеся з наведеною нижче інформацією перед тим, як прийняти рішення про участь.

Мета дослідження: вивчення психологічних особливостей особистості, зокрема показників агресивності, емпатії та певних особистісних рис.

Процедура участі: Вам буде запропоновано заповнити три анонімні психологічні опитувальники загальною тривалістю 20–30 хвилин. Дослідження проводиться онлайн через платформу Google Forms.

Конфіденційність: Ваші відповіді є повністю анонімними. Особисті дані (ім'я, прізвище, контакти) не збираються. Результати будуть використані виключно в узагальненому вигляді у науковій роботі.

Добровільність: Участь у дослідженні є повністю добровільною. Ви маєте право у будь-який момент відмовитися від участі без жодних наслідків.

Можливі ризики: Деякі твердження опитувальників можуть стосуватися тем агресії або неприємних переживань. Якщо будь-яке питання викличе у вас дискомфорт, ви можете пропустити його або припинити участь.

Контакт: З усіх питань щодо дослідження ви можете звернутися до дослідника.

Я ознайомився(-лась) з наведеною інформацією, розумію умови участі та добровільно погоджуюся взяти участь у дослідженні.

☐ *Так, я погоджуюся взяти участь у дослідженні*

☐ *Ні, я не погоджуюся*

ФОРМА ІНФОРМОВАНОЇ ЗГОДИ

(для учасників віком 15–17 років – згода самого учасника та батьків/опікунів)

Назва дослідження: Психологічні детермінанти садизму

Дослідник: Гілевич В.В., здобувач вищої освіти, спеціальність 053 «Психологія», Національний університет «Одеська юридична академія»

Для учасника (15–17 років):

Тебе запрошують взяти участь у науковому дослідженні. Ти заповниш три анонімні опитувальники про особистісні риси – це займе близько 20–30 хвилин. Твої відповіді будуть анонімними: ніхто не дізнається, що саме ти відповів(-ла). Участь є добровільною – ти можеш відмовитися або зупинитися у будь-який момент.

☐ Я, _____ (вік: ____ років), погоджуюся взяти участь у дослідженні

☐ Я не погоджуюся

Для батька/матері або законного опікуна:

Я ознайомився(-лась) з інформацією про дослідження та даю згоду на участь моєї дитини / підопічного(-ї).

☐ Я погоджуюся на участь моєї дитини / підопічного(-ї) у дослідженні

☐ Я не погоджуюся

Підпис батька/матері або опікуна: _____

Дата: _____